

Nr 21

Justitieutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973: 92 med förslag till lagstiftning om straff för luftfartssabotage, m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973: 92 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att

1. anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i brottsbalken,

2. godkänna konventionen den 23 september 1971 för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet (Montrealkonventionen).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 4 och 5.

I samband med propositionen behandlar utskottet en vid riksdagens början väckt motion, 1973: 271, och en i anledning av propositionen väckt motion, 1973: 1855. Motionsyrkandena redovisas nedan på s. 3 och 4.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 2 kap. 3 § och 13 kap. 5 a, 6, 11 och 12 §§ brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

3 §¹

För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol.

1. om brottet förövats å svenskt fartyg eller luftfartyg, så ock eljest om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg.

2. om brottet begåtts av krigsman å område där avdelning av krigsmakten befann sig eller om det begåtts av annan än krigsman å sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning.

3. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning.

4. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige.

¹ Senaste lydelse 1972: 812.

¹ Riksdagen 1973. 7 saml. Nr 21

Nuvarande lydelse

5. om brottet är kapning av luftfartyg eller folkrättsbrott, eller

6. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

Föreslagen lydelse

5. om brottet är kapning av luftfartyg, luftfartssabotage eller folkrättsbrott eller försök till kapning av luftfartyg eller luftfartssabotage, eller

13 kap.

5 a §²

Den som ombord på luftfartyg medelst olaga tvång bemäktigar sig fartyget eller ingriper i dess manövrering, dömes för kapning av luftfartyg till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt, dömes till fängelse, lägst ett och högst tio år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om därigenom framkallats fara för flera människoliv eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art.

Vidtager någon eljest åtgärd som är ägnad att framkalla fara för luftfartygs säkerhet under flygning eller gör någon luftfartyg i trafik oanvändbart för flygning genom att förstöra eller skada det, dömes för luftfartssabotage till fängelse i högst fyra år.

Är brott som i första eller andra stycket sägs att anse som grovt, dömes till fängelse på viss tid, lägst två och högst tio år, eller på livstid. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om därigenom framkallats fara för flera människoliv eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art.

6 §

Den som av oaktsamhet, genom att umgås ovarsamt med eld eller sprängämne eller annorledes, vållar brand eller ofärd som i 1, 2 eller 3 § sägs eller framkallar fara därför, eller vållar skada eller hinder som i 4 § sägs, dömes för allmänfarlig vårdslöshet till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som av oaktsamhet, genom att umgås ovarsamt med eld eller sprängämne eller annorledes, vållar brand eller ofärd som i 1, 2 eller 3 § sägs eller framkallar fara därför, eller vållar skada eller hinder som i 4 § sägs eller skada som i 5 a § andra stycket sägs, dömes för allmänfarlig vårdslöshet till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst två år.

² Senaste lydelse 1971:188.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Om någon, som ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 eller 10 §, frivilligt avvärjt fara som där sägs innan avsevärd olägenhet uppkommit, må dömas till lindrigare straff än för gärningen är stadgat; dock må ej dömas till lindrigare straff än fängelse, om lägsta straffet för brottet eljest är fängelse i två år eller däröver. Var faran ringa och är för gärningen ej stadgat svårare straff än fängelse i ett år, skall ej dömas till ansvar.

Om någon, som ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 eller 10 § *eller enligt 5 a § för luftfartssabotage*, frivilligt avvärjt fara som där sägs innan avsevärd olägenhet uppkommit, må dömas till lindrigare straff än för gärningen är stadgat; dock må ej dömas till lindrigare straff än fängelse, om lägsta straffet för brottet eljest är fängelse i två år eller däröver. Var faran ringa och är för gärningen ej stadgat svårare straff än fängelse i ett år, skall ej dömas till ansvar.

12 §³

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning av luftfartyg eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring, så ock för underlåtenhet att avslöja sådant brott dömes till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

För försök, förberedelse eller stämpling till mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning av luftfartyg, *luftfartssabotage* eller spridande av gift eller smitta eller till förgöring, så ock för underlåtenhet att avslöja sådant brott dömes till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

Utskottet vill framhålla att den i förslaget till lag om ändring i brottsbalken såsom nuvarande lydelse upptagna texten till 2 kap. 3 § samma balk återger lydelsen enligt lagen (1972:812) om ändring i brottsbalken, vilken träder i kraft den 1 juli 1973. Lagrummets nu gällande lydelse har upptagits i SFS 1971:188.

Motionerna

1. Motionen 1973:271 av herr Winberg (m), vari yrkas att riksdagen antar följande

Förslag till**Lag om ändring i brottsbalken**

Härigenom förordnas att 13 kap. 5 a § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse

³ Senaste lydelse 1971:188.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 kap.

5 a §

Den som - - - - - fyra år.

Är brottet grovt, dömes till fängelse, *lägst ett och högst tio år*. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om därigenom framkallats fara för flera människoliv eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art.

Är brottet grovt, dömes till fängelse *på viss tid, lägst två och högst tio år, eller på livstid*. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om därigenom framkallats fara för flera människoliv eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig art.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

2. Motionen 1973: 1855 av herr Björk i Göteborg (s), vari yrkas att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen 1973: 92 gör ett klarläggande uttalande om förhållandet mellan å ena sidan de artiklar i Haag- och Montrealkonventionerna, som avser utlämning, och å andra sidan förbehållet om "politiskt brott" i lagen (1957: 668) om utlämning för brott.

Utskottet*Inledning*

Den 16 december 1970 antogs i Haag en konvention för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg, Haagkonventionen. Konventionen ålägger de fördragsslutande staterna att föreskriva stränga straff för flygplanskapning och att uppfylla vissa förpliktelser i fråga om domsrätt, åtal och utlämning med anledning av kapningsbrott. För att Sverige skulle kunna ansluta sig till konventionen, genomfördes år 1971 vissa ändringar i brottsbalken. Bl. a. infördes en särskild bestämmelse om straff för kapning av luftfartyg. Straffskalan för sådant brott bestämdes till fängelse i högst fyra år eller, vid grovt brott, fängelse i lägst ett och högst tio år (prop. 1971: 92, JuU 1971: 9, rskr 1971: 164). Konventionen, som trädde i kraft den 14 oktober 1971, har ratificerats av Sverige och ett femtiotal andra stater.

Mot bakgrund av att den civila luftfartens säkerhet hotas inte bara av flygplanskapningar utan även av sabotagehandlingar i olika former, tillkom den 23 september 1971 i Montreal under samarbete mellan 60 stater en konvention för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet, Montrealkonventionen. Konventionen trädde i kraft den 26 januari 1973. Dess bestämmelser innebär i huvudsak att stat som tillträtt konventionen åtar sig att belägga vissa särskilt angivna former av sabotagehandlingar med stränga straff, att tillse att domsrätt beträffande

sådana brott finns i viss angiven utsträckning och att vidta åtgärder antingen för åtal mot eller för utlämning av den som begått sabotagebrott och befinner sig inom statens område. Konventionens reglering av frågorna om jurisdiktion, åtal, utlämning, förundersökning m. m. är i stort sett densamma som i Haagkonventionen.

I propositionen föreslås att riksdagen skall godkänna Montrealkonventionen samt anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i brottsbalken, vilket utformats i nära anslutning till konventionens bestämmelser. Lagförslaget innebär bl. a. att en särskild bestämmelse om straff för luftfartssabotage införs i brottsbalken. Förslaget innefattar också sådan ändring i brottsbalkens bestämmelser om svensk domstols behörighet att svensk domstol, liksom i fråga om folkrättsbrott och kapning av luftfartyg, ges domsrätt beträffande luftfartssabotage, oavsett var och av vem brottet har begåtts. Domsrätten föreslås också omfatta försök till kapning av luftfartyg och försök till luftfartssabotage.

Tillträde till konventionen

I samband med att Sverige tillträdde Haagkonventionen uttalades av statsmakterna att det från flera synpunkter är angeläget att Sverige aktivt deltar i de ansträngningar som vidtagits på det internationella planet i syfte att bekämpa de allt oftare förekommande kapningarna av civila luftfartyg. Det framhölls också att konventionen, som bedömdes stå i god överensstämmelse med den svenska rättsordningen, torde bli ett effektivt medel i kampen mot den allvarliga brottslighet som flygplanskapningarna utgör.

Montrealkonventionen kan som framgår av vad ovan anförts ses som ett komplement till Haagkonventionen, och de skäl som talade för att Sverige tillträdde Haagkonventionen äger enligt utskottets mening giltighet också i fråga om Montrealkonventionen. Utskottet tillstyrker därför att riksdagen godkänner konventionen.

Lagstiftningsåtgärder

Som angivits i det föregående föreslås i propositionen att vissa ändringar vidtas i brottsbalken i anslutning till att Sverige tillträder Montrealkonventionen. Den särskilda bestämmelsen om straff för luftfartssabotage har i Kungl. Maj:ts förslag upptagits i ett nytt andra stycke i den år 1971 införda 5 a § i brottsbalkens 13 kap., vilken reglerar kapning av luftfartyg. Straffskalan föreslås vara densamma som för kapning av luftfartyg, alltså fängelse i högst fyra år. I ett nytt tredje stycke ges regler för grova fall av båda brotten. I överensstämmelse med vad som gäller för grovt sabotage enligt 13 kap. 5 § föreslås att straffskalan för grovt fall av luftfartssabotage bestäms till fängelse på viss tid, lägst två och högst tio år, eller på livstid. Bl. a. mot bakgrunden av att fallen av flygplanskapning blivit alltmer elakartade under de år som förflutit sedan straff för flygplanskapning infördes föreslås att denna straffskala skall gälla även

för kapning av luftfartyg, när brottet är att bedöma som grovt. Förslaget innebär en höjning av straffmaximum för sådana brott, vilket nu utgör fängelse i högst tio år. Samma straffskärpning föreslås i den vid riksdagens början väckta motionen 1973:271.

För att nå överensstämmelse mellan den svenska lagstiftningen och konventionens bestämmelser krävs vissa ändringar i de svenska straffbestämmelserna på området. Utskottet finner liksom departementschefen lämpligt att de erforderliga kompletteringarna sker genom ändringar i brottsbalken och att en ny bestämmelse om luftfartssabotage tas in i 13 kap. 5 a § som ett nytt andra stycke.

Vad beträffar strafflatituden finner utskottet liksom departementschefen att luftfarten bör beredas samma straffrättsliga skydd mot sabotagehandlingar som det vilket tillkommer samfärdsel inom Sverige enligt bestämmelserna om sabotage och grovt sabotage i 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken. Utskottet tillstyrker således att straffet för luftfartssabotage skall utgöra fängelse i högst fyra år och för grovt sådant brott fängelse på viss tid, lägst två och högst tio år, eller på livstid.

Enligt utskottets mening utgör vidare de mycket allvarliga händelser som efter 1971 års lagstiftning drabbat den civila luftfarten både utomlands och i Sverige starka skäl att nu införa livstids fängelse i straffskalan även för kapning av luftfartyg. Härför talar också att en sådan straffskärpning innebär att man uppnår överensstämmelse mellan straffskalorna för luftfartssabotage och kapning av luftfartyg.

På anförda skäl tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag till utformning av 13 kap. 5 a § brottsbalken. Ställningstagandet innebär ett tillgodoseende av önskemålen i motionen 1973:271.

Utskottet har ingen erinran mot övriga i propositionen föreslagna ändringar i brottsbalken.

Förhållandet mellan konventionerna och 1957 års utlämningslag

Bestämmelser om utlämning för brott från Sverige till nordiskt land finns i lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, medan bestämmelser om utlämning till utomnordiskt land ges i lagen (1957:668) om utlämning för brott. Båda dessa lagar bygger på principen att fråga om utlämning skall prövas fritt på grundval av samtliga föreliggande omständigheter i varje enskilt fall. För beviljande av utlämning krävs inte att det föreligger ett utlämningsavtal mellan Sverige och den stat som begär utlämning. Beslut om utlämning fattas av Kungl. Maj:t eller – i vissa ärenden enligt 1959 års lag – av åklagare. För att utlämning skall kunna medges måste vissa i lagarna uppställda villkor vara uppfyllda. Sälunda får enligt 1957 års lag svensk medborgare inte utlämnas. Enligt samma lag skall den gärning för vilken utlämning begärs motsvara brott för vilket enligt svensk lag stadgas fängelse i mer än ett år. Vidare får utlämning inte beviljas för politiskt brott. Lagarna anger också vissa andra hinder för utlämning.

Enligt utlämningslagarna föreligger inte skyldighet att bevilja utläm-

ning, även om samtliga de villkor som anges i den tillämpliga lagen är uppfyllda. Genom utlämningsavtal med annan stat kan Sverige dock ha åtagit sig att till den staten utlämna person som uppehåller sig här. För ratifikation av sådant avtal krävs dock alltid att avtalet som förutsättning för utlämning från Sverige innehåller bestämmelser som innebär att åtminstone de minimivillkor för utlämning som uppställs i utlämningslagstiftningen skall vara uppfyllda. F. n. har Sverige bilaterala utlämningsavtal endast med Belgien, Amerikas förenta stater och Storbritannien. Ett av Kungl. Maj:t i prop. 1973:89 framlagt förslag att riksdagen skall godkänna ett utlämningsfördrag mellan Sverige och Australien har tillstyrkts av justitieutskottet i betänkandet JuU 1973:23. Vidare kan nämnas att Sverige tillträtt den europeiska utlämningskonventionen av den 13 december 1957.

Som angivits i det föregående innebär Montrealkonventionens bestämmelser bl. a. att stat som tillträtt konventionen åtar sig att vidta åtgärder antingen för åtal mot eller för utlämning av den som begått sabotagebrott och befinner sig inom statens område. Motsvarande förpliktelser, såvitt gäller kapningsbrott, har Sverige iklätt sig vid tillträdet till Haagkonventionen. Enligt de artiklar i Haag- och Montrealkonventionerna som reglerar frågan om utlämning av den som är misstänkt eller dömd för ifrågavarande brott skall de villkor för utlämning gälla som är uppställda i lagen i den stat som mottar framställning om utlämning.

Mot bakgrund av den starka internationella opinionen mot flygplanskapningar och flygplanssabotage uttalas i motionen 1973:1855 bl. a. att bestämda krav kan komma att resas att Sverige till annat land skall utlämna personer som överbevisats om sådana brott. Bl. a. med hänsyn härtill och då propositionen 1973:92 inte ger någon vägledning om i vilka fall det kan anses befogat att bedöma ett brott som politiskt brott, hemställer motionären att riksdagen gör ett klarläggande uttalande om förhållandet mellan å ena sidan de artiklar i Haag- och Montrealkonventionerna som avser utlämning och å andra sidan förbehållet om politiskt brott i 1957 års utlämningslag.

Utskottet vill i anledning av motionen först framhålla att som framgår av vad ovan anförts Sverige inte genom konventionerna förpliktas till utlämning av den som är misstänkt för brott som avses med konventionerna men väl åtar sig att, om den misstänkte inte utlämnas, överlämna fallet till behörig myndighet här i landet för beslut i åtalsfrågan. Frågan huruvida utlämning skall ske för brott som avses med konventionerna skall liksom eljest bedömas i enlighet med reglerna i vår utlämningslagstiftning. Härav följer att förbudet mot utlämning för politiskt brott i 1957 års lag även har avseende på ifrågavarande brott. Vad gäller konventionerna innehåller de att villkor för utlämning som uppställs i lagen i den stat som mottar framställning om utlämning skall iakttas. Enligt konventionerna skall således förbudet i den svenska lagen mot utlämning för politiskt brott respekteras. I anslutning till det sagda kan, i anledning av vad som uttalas i motionen, tilläggas att Sveriges tillträde till konventionerna självfallet inte innebär någon förändring beträffande den

vidsträckta asylrätt som vi traditionellt medger politiska flyktingar.

Utöver vad nu sagts bör enligt utskottets mening i nu förevarande sammanhang inte göras något uttalande av riksdagen i det av motionären angivna avseendet.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

A. att riksdagen

1. antar det genom propositionen 1973:92 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
2. avslår motionen 1973:271 i den mån den inte tillgodosetts genom utskottets hemställan under A 1;

B. att riksdagen godkänner konventionen den 23 september 1971 för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet;

C. att riksdagen avslår motionen 1973:1855.

Stockholm den 15 maj 1973

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Mattson (s), herrar Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), Westberg i Ljusdal (fp), fru Hjelm-Wallén (s), herr Polstam (c), fru Bergander (s), herrar Måbrink (vpk), Petersson i Röstånga (fp), Karlsson i Ronneby (s), Wijkman (m) och Alf Pettersson i Malmö (s).